

УДК 338.12.017:662.75
JEL: F52; L11; L32; O32
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-11-82-88>

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКА ВИРОБНИЦТВА СИНТЕТИЧНОГО РІДКОГО ПАЛИВА В УКРАЇНІ

©2022 КИЗИМ М. О., ХАУСТОВА В. Є., ШПІЛЄВСЬКИЙ В. В., КОСТЕНКО Д. М.

УДК 338.12.017:662.75
JEL: F52; L11; L32; O32

Кизим М. О., Хаустова В. Є., Шпільєвський В. В., Костенко Д. М. Державне регулювання та підтримка виробництва синтетичного рідкого палива в Україні

У статті доводиться, що сьогодні моторне паливо є важливою складовою як енергетичної, так і національної безпеки будь-якої країни світу, оскільки воно забезпечує транспорт і техніку необхідним енергетичним ресурсом. Після вторгнення на територію України збройних сил російської федерації та руйнування через обстріли і бойові дії цілого ряду нафто- та газопереробних заводів, необхідним є найскоріше відновлення або створення нового виробництва моторного палива на власній сировинній базі. Єдиним енергетичним ресурсом, що здатний частково задовольнити потреби України в моторному паливі за рахунок власного виробництва, є кам'яне та буре вугілля. Налагодження виробництва синтетичного рідкого палива (СРП) з кам'яного та бурого вугілля в регіонах України сприятиме підсилению енергетичної безпеки країни, та національної безпеки зокрема. Водночас, створення та розвиток виробництва СРП потребує належної державної підтримки та регулювання. Метою дослідження є визначення особливостей та напрямів удосконалення державного регулювання та підтримки виробництва СРП в Україні. На основі проведеного дослідження доведено, що відсутність в Україні виробництва та ринку синтетичних аналогів і компонентів рідкого моторного палива обумовлює те, що регуляторним полем підприємств з виробництва СРП є чинні нормативно-правові засади економічних відносин у сфері обороту нафти та нафтопродуктів. Тому з високою вірогідністю можна очікувати, що освоєння виробництва СРП в Україні буде відбуватись в регуляторному полі, яке не враховує специфіку нових виробництв. Ця неузгодженість може створити небажані додаткові бар'єри їх входження на національний ринок нафтопродуктів. Рекомендовано виділення синтетичних аналогів моторного палива в окрему товарну групу, для якої доцільно установити спеціальну ставку акцизного податку та інші преференції, здатні забезпечити достатній для створення виробництв СРП інвестиційний потік.

Ключові слова: національна безпека, енергетична безпека, паливо, моторне паливо, рідке паливо, синтетичне паливо, виробництво, державна підтримка та регулювання.

Табл.: 1. **Бібл.:** 27.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, проректор Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: m.kyzym@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8948-2656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1859367>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216130870>

Хаустова Вікторія Євгенівна – доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: v.khaust@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5895-9287>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/629132>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216123094>

Шпільєвський Володимир Вікторович – кандидат економічних наук, завідувач відділу промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: shpilevskiyv@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2003-0632>

Костенко Дмитро Миколайович – кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: kostenko.d.n@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7136-9946>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/3208247>

UDC 338.12.017:662.75
JEL: F52; L11; L32; O32

Kyzym M. O., Khaustova V. Ye., Shpilevskiy V. V., Kostenko D. M. The Government Regulation and Support of Synthetic Liquid Fuels Production in Ukraine
The article proves that today motor fuels is an important component of both energy and national security of any country in the world, since it provides transport and equipment with the necessary energy resource. After the invasion of the territory of Ukraine by the armed forces of the russian federation and the destruction caused by shelling and hostilities of a number of oil and gas processing plants, it is necessary to restore or create a new production of motor fuels on the country's own raw material base as soon as possible. The only energy resource that can partially meet Ukraine's needs for motor fuels through the country's own production is coal and lignite. The establishment of the production of synthetic liquid fuels (SLF) from coal and lignite in the regions of Ukraine will help strengthen the country's energy security, and national security in particular. At the same time, the creation and development of SLF production requires proper government support and regulation. The aim of the study is to determine the features and directions of improving government regulation and supporting the production of SLF in Ukraine. Based on the carried out study, it is proved that the lack of both production and market of synthetic analogues and components of liquid motor fuels in Ukraine determines that the regulatory field of enterprises for the production of SLF is represented by the current regulatory framework for economic relations in the sphere of oil and oil products turnover. Therefore, it is highly likely that the development of SLF production in Ukraine will take place in

the regulatory field, which does not take into account the specifics of new industries. This inconsistency can create undesirable additional barriers to their entry into the national market of petroleum products. It is recommended to allocate synthetic analogues of motor fuels into a separate commodity group, for which it is advisable to establish a special excise tax rate and other preferences that can provide sufficient investment flow for the creation of SLF production facilities.

Keywords: national security, energy security, fuel, motor fuels, liquid fuels, synthetic fuels, manufacturing, government support and regulation.

Tabl.: 1. Bibl.: 27.

Kyzym Mykola O. – D. Sc. (Economics), Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Pro-rector of the O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: m.kyzym@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8948-2656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1859367>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216130870>

Khaustova Viktoriia Ye. – D. Sc. (Economics), Professor, Director of the Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: v.khaust@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5895-9287>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/629132>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216123094>

Shpilevskiy Volodymyr V. – PhD (Economics), Head of Department of Industrial Policy and Energy Security, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: shpilevskyyv@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2003-0632>

Kostenko Dmytro M. – PhD (Economics), Research Associate of the Department of Industrial Policy and Energy Security, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: kostenko.d.n@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7136-9946>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/3208247>

Досягнення наукової думки кінця XIX – початку XX ст. послужили основою технічного розвитку сучасної цивілізації, яка отримала назву Другої науково-технічної революції (НТР), серцевиною якої стала енергетика, а саме – винахід електрики та двигуна внутрішнього згоряння (ДВЗ), які визначили перехід від пари та кам'яного вугілля до електрики та рідкого палива. Переворот в енергетиці, винахід способу передачі електрики на далекі відстані зумовили народження нових видів транспорту, а також дали поштовх до перетворення всіх суміжних галузей – металургії, машинобудування, хімії. На якісно новий етап розвитку вийшли нафтовидобувна та нафтопереробна промисловість. Наслідком НТР стало застосування ДВЗ у широкому спектрі силових агрегатів машин і, передусім, самохідних (автомобілів, судів, літаків), а також тракторної, гірської, сільськогосподарської, будівельної та іншої техніки.

Паливо для ДВЗ зазвичай називається моторним (від нім. *motor* – двигун). Основним сировинним джерелом моторних палив є нафта та газовий конденсат. Сьогодні моторне паливо є важливою складовою як енергетичної, так і національної безпеки в цілому будь-якої країни світу, оскільки воно забезпечує транспорт (цивільний і військовий) і техніку необхідним енергетичним ресурсом.

Еволюція технологій виробництва моторного палива обумовила його сучасне різноманіття. Загалом рідке (моторне) паливо підрозділяється на традиційне – нафтове та альтернативне – з іншої вуглецевої сировини. Основними видами традиційного

моторного палива є бензин і дизельне паливо [3]. До альтернативних рідких моторних палив належать:

- ✦ синтетичні аналоги традиційного моторного палива – синтетичний бензин і дизельне паливо;
- ✦ інше моторне паливо з викопної сировини – скраплені вуглеводневі газу, метанол і диметилловий ефір, застосування яких потребує конструктивної доробки стандартних ДВЗ;
- ✦ інші моторні палива з біологічної сировини – біодизель, етанол паливний, які можуть застосовуватися як самостійне моторне паливо, але частіше використовується як добавки до нафтового палива.

Після вторгнення на територію України збройних сил російської федерації та руйнування через обстріли і бойові дії цілого ряду нафто- та газопереробних заводів у країні склалася важка ситуація, що потребує найскорішого відновлення або створення нового виробництва моторного палива на власній сировинній базі. Єдиним енергетичним ресурсом, що здатний частково задовольнити потреби України в моторному паливі за рахунок власного виробництва, є кам'яне та буре вугілля. Отже, налагодження виробництва синтетичного рідкого палива з кам'яного та бурого вугілля в регіонах України сприятиме підсиленню національної безпеки країни в цілому та енергетичної безпеки зокрема. Водночас, створення та розвиток виробництва синтетичного рідкого палива потребує належної державної підтримки та регулювання.

Різним аспектам проблеми забезпечення енергетичної безпеки України присвячено багато досліджень вітчизняних науковців, серед яких роботи Войнарєнка М. П., Лелюка О. В., Маковія Ю. Г., Продана Ю. В., Салашенко Т. І., Суходолі О. М., Феденко Г. М. та ін. [1–6]. Питання виробництва моторного палива в Україні досліджували: Галько С., Климчук О. В., Мельник В. М., Прейгер Д., Рудика В. І. та ін. [7–14]. На цей час, коли як ніколи гостро перед Україною стоїть питання забезпечення національної безпеки в цілому та енергетичної зокрема, налагодження виробництва синтетичного рідкого палива може стати одним із напрямів досягнення цього. Різні аспекти процесів організації виробництва, застосовуваних технологій, державної підтримки та регулювання, недостатньо пророблені у вітчизняній науковій літературі та практичній площині, але нові умови ставлять нові виклики, тому зазначений напрям досліджень є актуальним і практично значущим для вирішення питань безпеки країни.

Метою дослідження є визначення особливостей і напрямів удосконалення державного регулювання та підтримки виробництва синтетичного рідкого палива в Україні.

Виробництво та торгівля синтетичним рідким (моторним) паливом є невід'ємною складовою світового ринку. Регулювання та підтримка цих процесів у країнах світу здійснюється на основі відповідних нормативно-правових актів.

В Україні виробництво рідкого моторного палива та вихідної сировини для його виготовлення регулюються нормами наведених нижче правових актів.

Кодекс України про надра [15] регулює гірничі відносини з метою забезпечення раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища, а також охорони прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян (стаття 2).

Кодекс підтверджує конституційне право виключної власності українського народу на надра (стаття 4); визначає формування державних фондів надр і родовищ корисних копалин та його порядок (стаття 5); визначає компетенцію Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері регулювання гірничих відносин (статті 6–8).

Норми Кодексу України про надра в нафтовій сфері конкретизує Закон України «Про нафту і газ» [16]. Дія цього закону поширюється на відносини, що виникають у зв'язку з геологічним вивченням нафтогазоносності надр, розробкою родовищ нафти і газу, зберіганням, транспортуванням і реалізацією нафти, газу та продуктів їх переробки, незалежно від форм

власності господарюючих суб'єктів – учасників таких відносин (стаття 2).

Закон визначає принципи державної політики у нафтовій галузі (стаття 5), засади державного управління та регулювання нафтової галузі, антимонопольні обмеження, повноваження органів місцевого самоврядування у відносинах, пов'язаних з нафтовою сферою та інше (розділи II та III).

Відповідно до цього закону основні напрями державної політики в нафтогазовій галузі та здійснення законодавче регулювання відносин у ній визначає Верховна Рада України (стаття 6). Закон також визначає: організаційні основи розробки родовищ нафти і газу; вимоги до підземних сховищ нафти, газу та нафтопродуктів, магістрального трубопровідного транспорту та перевальних комплексів нафти, газу і продуктів їх переробки; охорони довкілля.

Норми Гірничого закону України [17] поширюються на правовідносини у сфері діяльності гірничих підприємств, установ, організацій, гірничих об'єктів (гірничих підприємств), що займаються розвідкою, розробкою, видобутком і переробкою корисних копалин і веденням гірничих робіт, будівництвом, ліквідацією або консервацією гірничих підприємств, науково-дослідною роботою, ліквідацією аварій у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, незалежно від їх форми власності та підпорядкування, а також підприємств, установ, організацій, громадян України, іноземних юридичних і фізичних осіб, осіб без громадянства (стаття 4).

Державна політика у сфері регулювання гірничих відносин визначає:

- ✦ принципи державної політики в гірничодобувній промисловості;
- ✦ державне регулювання гірничої справи;
- ✦ державна підтримка гірничих підприємств;
- ✦ державний нагляд у сфері гірничих відносин;
- ✦ повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері гірничих відносин (статті 7–11) та ін.

Закон України «Про трубопровідний транспорт» [18] регулює відносини в галузі трубопровідного транспорту, призначеного для транспортування вуглеводнів, хімічних продуктів, води та інших продуктів і речовин з місць їх знаходження, видобутку (промислів), виготовлення або зберігання до місць їх переробки чи споживання, перевантаження та подальшого транспортування.

Особливості застосування цього закону щодо функціонування промислового трубопровідного транспорту визначаються Кабінетом Міністрів України (стаття 4).

Магістральний трубопровідний транспорт має важливе народногосподарське та оборонне значення та є державною власністю України (стаття 7).

Закон України «Про альтернативні види палива» [19] визначає, що до альтернативних видів рідкого палива належать: «горючі рідини, одержані під час переробки твердих видів палива (вугілля, торфу, сланців)», тобто синтетичне рідке паливо та інші види горючих рідин з нетрадиційної сировини або джерел (стаття 4).

Закон передбачає загальні засади економічного механізму стимулювання у сфері альтернативних видів палива (статті 9–12), але не містить норм прямої дії.

Державні вимоги до якості автомобільного бензину та дизельного палива визначають:

- ✦ Технічний регламент щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових і котельних палив, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 927 [20];
- ✦ ДСТУ 3868-99. Паливо дизельне. Технічні умови [21];
- ✦ ДСТУ 4063-2001. Бензини автомобільні. Технічні умови [22].

Відсутність в Україні виробництва та ринку синтетичних аналогів і компонентів рідкого моторного палива обумовлює те, що регуляторним полем підприємств з виробництва СРП є чинні нормативно-правові засади економічних відносин у сфері обороту нафти та нафтопродуктів. Тому з високою вірогідністю можна очікувати, що освоєння виробництва СРП в Україні буде відбуватися в регуляторному полі, яке не враховує специфіку нових виробництв. Ця неузгодженість може створити небажані додаткові бар'єри на шляху їх входження до національного ринку нафтопродуктів.

Необхідно зазначити, що якість синтетичних аналогів моторного палива перевищує стандартні вимоги новітніх міжнародних стандартів (Еуро 5). Поряд із цим, суттєві технологічні відмінності у виробництвах нафтового та синтетичного пального визначають різницю в рівні та структурі виробничих витрат, а також роздрібних цін.

Порівняльний аналіз структури роздрібно фактичної ціни на нафтовий бензин і очікуваної ціни на синтетичний бензин наведено в *табл. 1*.

Порівняльний аналіз (див. табл. 1) проведено для умов довоєнного регуляторного поля, і він свідчить, що структура роздрібних цін на нафтовий і синтетичний бензин має помітну відмінність за структурним елементом – вартість продукту. Так, частка суми закупівельної вартості нафтового пального в його роздрібній ціні нижче, ніж у синтетичного на 1,6 відсоткового пункту (в. п.), що визначає і вищий рівень ціни на синтетичний бензин, ніж на нафтовий, – на 3,7%.

Окремо слід зазначити, що очікувана роздрібна ціна (з акцизним податком і ПДВ) стає комерційно виправданою вже на рівні 34,22 грн за 1 л синтетичного аналогу бензину А-95. Даний ціновий поріг порівняний з рівнем відносної цінової стабільності 2019–2021 рр.

В умовах воєнного стану, з 15.03.2022 р., регуляторні норми на ринку пального змінені Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного часу (№ 2120-IX)» [25]. Установлення нульової ставки акцизного податку та зниження ставки ПДВ з 20% до 7% стимулювало відновлення постачання пального на ринок країни.

Ефективність згаданого закону було посилено скасуванням державного регулювання роздрібних цін на бензин і дизельне паливо (Постанова КМУ № 594 від 17 травня 2022 р. [26]). Зупинено дію пункту 414 Постанови КМУ № 1236 від 09.12.2020 р. [26], яким було встановлено граничний рівень торговельної надбавки на бензин і дизпаливо, а також визначалася середня вартість літра пального на основі даних міжнародного інформаційного агентства Platts, витрат на зовнішнє логістичне забезпечення та інших витрат.

У цілому охарактеризовані регуляторні дії забезпечили відновлення та стабілізували ринок пального при зростанні цін до кон'юнктурно виправданого рівня.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз структури роздрібної ціни на нафтовий і синтетичний бензини

Складові ціни	Структура ціни бензину А-95*		Структура ціни синтетичного бензину	
	Вартість, дол./л	Частка в загальній сумі, %	Вартість, дол./л	Частка в загальній сумі, %
Вартість продукту (ціна виробника без ПДВ)	0,554	47,3	0,572	48,9
Націнка АЗС	0,213	18,2	0,220	18,8
ПДВ	0,160	13,6	0,158	13,5
Акцизний податок	0,245	20,9	0,220	18,8
Разом:	1,171	100,0	1,170	100,0

Примітка: * – за даними [23; 24].

Зважаючи на те, що сучасне регуляторне поле не враховує виробничої специфіки виробництв СРП, позитивний досвід державного стимулювання в критичних (воєнних) умовах збільшення ємності ринку моторного палива, слід рекомендувати виділення синтетичних аналогів моторного палива в окрему товарну групу, для якої установити спеціальну ставку акцизного податку та інші преференції, здатні забезпечити достатній для створення підгалузі СРП інвестиційний потік.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі

ВИСНОВКИ:

1. Моторне паливо є важливою складовою як енергетичної безпеки зокрема, так і національної безпеки загалом, оскільки воно забезпечує транспорт і техніку необхідним енергетичним ресурсом.
2. Руїнування цілого ряду нафто- та газопереробних заводів в Україні через агресію з боку російської федерації призвело до складної ситуації, що потребує найскорішого відновлення або створення нового виробництва моторного палива на власній сировинній базі. Єдиним енергетичним ресурсом, що здатний частково задовольнити потреби України в моторному паливі за рахунок власного виробництва, є кам'яне та буре вугілля. Отже, налагодження виробництва синтетичного рідкого палива з кам'яного та бурого вугілля в регіонах України сприятиме підсиленню національної безпеки країни загалом та енергетичної безпеки – зокрема. Водночас, створення та розвиток виробництва синтетичного рідкого палива потребує належної державної підтримки та регулювання.
3. Відсутність в Україні виробництва та ринку синтетичних аналогів і компонентів рідкого моторного палива обумовлює те, що регуляторним полем підприємств з виробництва СРП є чинні нормативно-правові засади економічних відносин у сфері обороту нафти та нафтопродуктів. Тому з високою вірогідністю можна очікувати, що освоєння виробництва СРП в Україні буде відбуватися в регуляторному полі, яке не враховує специфіку нових виробництв. Ця неузгодженість може створити небажані додаткові бар'єри на шляху їх входження до національного ринку нафтопродуктів.
4. Рекомендується виділення синтетичних аналогів моторного палива в окрему товарну групу, для якої доцільно установити спеціальну ставку акцизного податку та інші преференції, здатні забезпечити достатній для створення виробництв СРП інвестиційний потік. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Енергетична безпека України: оцінка та напрями забезпечення : монографія / Ю. В. Продан, Б. С. Стогній, С. М. Бевз [та ін.]. Київ, 2008. 400 с.
2. Маковій Ю. Г. Енергетична безпека України як об'єкт державного регулювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1087>
3. Voynarenko M. P., Mykolyuk O. A. Strategic energy security outlook formation of Ukraine under European integration process. *Науковий вісник Полісся*. 2017. Вип. 3. Ч. 1. С. 29–37.
4. Кизим М. О., Салашенко Т. І., Хаустова В. Є., Лелюк О. В. Концептуальні засади зміцнення паливної безпеки національної економіки. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 79–88. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-1_0-pages-79_88.pdf
5. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіз. доп. / [Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г. та ін.]. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
6. Khaustova V., Salashenko T. I., Lelyuk O. V. Energy Security of National Economy Based on the System Approach. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 2. Ч. 1. С. 79–92. DOI: 10.25140/2410-9576-2018-1-2(14)-79-92
7. Галько С., Ткачук В., Речун О. Експортно-імпорتنний потенціал ринку моторних палив України. *Товарознавчий вісник*. 2021. Т. 1. № 14. С. 142–154. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2021-14-15>
8. Климчук О. В. Розвиток та регулювання конкурентоспроможного виробництва біопалив : монографія. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2017. 372 с.
9. Мельник В. М., Козак В. Ф. Ефективність використання альтернативного палива на дизельних двигунах. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування*. 2018. № 1. С. 91–99. URL: http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/6401/1/91-99_1.pdf
10. Прейгер Д. К. Економічний аналіз ефективності виробництва та використання традиційних і альтернативних енергоресурсів. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Preiher_Davyd/Ekonomichniyi_analiz_efektyvnosti_vyrobnytstva_ta_vykorystannia_enerhoresursiv.pdf
11. Кизим М. О., Рудика В. І. Економічна ефективність створення національного виробництва синтетичного рідкого палива. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 104–110. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-2_0-pages-104_110.pdf
12. Хаустова В. Є., Гришова І. Ю., Костенко Д. М., Бутенко Т. В. Державна політика у сфері впровадження біоенергетичних технологій в контексті її нормативно-правового забезпечення. *Економіка АПК*. 2021. № 11. С. 70–82. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202111070>
13. Diankai W. et al. Assessment of Power System Sustainability and Compromises between the Development Goals / Diankai W., Gryshova I., Balian A., Kyzym M., Salashenko T., Khaustova V., Davidyuk O.. *Sustain-*

- ability 2022. Vol. 14. Iss. 4. Art. 2236. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14042236>
14. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Шпілевський В. В., Костенко Д. М. Аналіз сировинного потенціалу виробництва моторного палива в Україні та її регіонах. *Бізнес Інформ*. 2022. № 7. С. 99–101. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-7-99-101>
 15. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#Text>
 16. Закон України «Про нафту і газ» від 12.07.1991 р. № 2665-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14#Text>
 17. Гірничий закон України від 06.10.1999 р. № 1127-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14#Text>
 18. Закон України «Про трубопровідний транспорт» від 15.05.1996 р. № 192/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/96-вр#Text>
 19. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. № 1391-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text>
 20. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив» від 01.08.2013 р. № 927. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2013-п#Text>
 21. ДСТУ 3868-99. Паливо дизельне. Технічні умови (33992). URL: https://dnaop.com/html/33992/doc-DCTY_3868-99
 22. ДСТУ 4063-2001. Бензини автомобільні. Технічні умови (33990). URL: https://dnaop.com/html/33990/doc-DCTY_4063-2001
 23. З чого складається ціна бензину в Україні (інфографіка) // Конкурент. 18.10.2018. URL: <https://konkurent.ua/publication/31556/z-chogo-skladayetsya-cina-benzinu-v-ukrayini-infografika/>
 24. Ціни на бензин припинили зростання: вартість пального на АЗС // Економіка. 24 канал. 20.09.2021. URL: https://24tv.ua/economy/tsini-benzin-pripinili-zrostannya-vartist-novini-ekonomiki-ukrayini_n1742060
 25. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного часу від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
 26. Постанова Кабінету Міністрів України «Про зупинення дії пункту 414 постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236» від 17 травня 2022 р. № 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/594-2022-п#Text>
 27. Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 09.12.2020 р. № 1236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-п#Text>
- tions (33992)]. https://dnaop.com/html/33992/doc-DCTY_3868-99
- “DSTU 4063-2001. Benzyny avtomobilni. Tekhnichni umovy (33990)” [DSTU 4063-2001. Car Gasoline. Technical Conditions (33990)]. https://dnaop.com/html/33990/doc-DCTY_4063-2001
- Diankai, W. et al. “Assessment of Power System Sustainability and Compromises between the Development Goals”. *Sustainability*, art. 2236, vol. 14, no. 4 (2022). DOI: <https://doi.org/10.3390/su14042236>
- Halko, S., Tkachuk, V., and Rechun, O. “Eksportno-importnyi potentsial rynku motornykh palyv Ukrainy” [Export-import Potential of the Motor Fuel Market of Ukraine]. *Tovaroznavchyi visnyk*, vol. 1, no. 14 (2021): 142-154. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2021-14-15>
- Khaustova, V. Ye. et al. “Derzhavna polityka u sferi vprovadzhenia bioenerhetychnykh tekhnolohii v kontekstii normatyvno-pravovoho zabezpechennia” [State Policy in the Field of Implementation of Bioenergy Technologies in the Context of Its Regulatory and Legal Support]. *Ekonomika APK*, no. 11 (2021): 70-82. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202111070>
- Khaustova, V., Salashenko, T. I., and Lelyuk, O. V. “Energy Security of National Economy Based on the System Approach”. *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 1, no. 2 (2018): 79-92. DOI: [10.25140/2410-9576-2018-1-2\(14\)-79-92](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2018-1-2(14)-79-92)
- Klymchuk, O. V. *Rozvytok ta rehuliuвання konkurento-spromozhnogo vyrobnytstva biopalyv* [Development and Regulation of Competitive Production of Biofuels]. Vinnytsia: FOP Rohalska I. O., 2017.
- Kyzym, M. O. et al. “Analiz syrovynnoho potentsialu vyrobnytstva motornoho palyva v Ukraini ta yii rehionakh” [Analyzing the Raw Material Potential of Motor Fuel Production in Ukraine and Its Regions]. *Biznes Inform*, no. 7 (2022): 99-101. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-7-99-101>
- Kyzym, M. O. et al. “Kontseptualni zasady zmitsnennia palyvnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky” [Conceptual Foundations of Strengthening the Fuel Security of the National Economy]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2017): 79-88. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-1_0-pages-79_88.pdf
- Kyzym, M. O., and Rudyka, V. I. “Ekonomichna efektyvnist stvorennia natsionalnoho vyrobnytstva syntetychnoho ridkoho palyva” [Economic Efficiency of Establishing Domestic Production of Synthetic Liquid Fuel]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2017): 104-110. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-2_0-pages-104_110.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (1994). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/96-вр#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2000). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2013-п#Text>

REFERENCES

“DSTU 3868-99. Palyvo dyzelne. Tekhnichni umovy (33992)” [DSTU 3868-99. Diesel Fuel. Technical Condi-

- [Legal Act of Ukraine] (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-n#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/594-2022-n#Text>
- Makovii, Yu. H. "Enerhetychna bezpeka Ukrainy yak ob'ekt derzhavnoho rehuliuвання" [Energy Security of Ukraine as an Object of State Regulation]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 5 (2016). <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1087>
- Melnyk, V. M., and Kozak, V. F. "Efektyvnist vykorystannia alternatyvnoho palyva na dyzelnykh dvyhunakh" [Efficiency of Using Alternative Fuel on Diesel Engines]. *Ekolohichna bezpeka ta zbalansovane resurso-korystuvannia*, no. 1 (2018): 91-99. http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/6401/1/91-99_1.pdf
- Preiher, D. K. "Ekonomichnyi analiz efektyvnosti vyrobnytstva ta vykorystannia tradytsiinykh i alternatyvnykh enerhoresursiv" [Economic Analysis of the Efficiency of Production and Use of Traditional and Alternative Energy Resources]. https://shron1.chtyvo.org.ua/Preiher_Davyd/Ekonomichnyi_analiz_efektyvnosti_vyrobnytstva_ta_vykorystannia_enerhoresursiv.pdf
- Prodan, Yu. V. et al. *Enerhetychna bezpeka Ukrainy: otsinka ta napriamky zabezpechennia* [Energy Security of Ukraine: Assessment and Directions of Provision]. Kyiv, 2008.
- Sukhodolia, O. M. et al. *Enerhetychna bezpeka Ukrainy: metodolohiia systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannia* [Energy Security of Ukraine: Methodology of System Analysis and Strategic Planning]. Kyiv: NISD, 2020.
- "Tsiny na benzyn pryppynyly zrostantia: vartist palnoho na AZS" [Gasoline Prices Have Stopped Growing: The Cost of Fuel at Gas Stations]. *Ekonomika*. 24 kanal. September 20, 2021. https://24tv.ua/economy/tsini-benzin-pripinili-zrostantia-vartist-novini-ekonomiki-ukrayini_n1742060
- Voynarenko, M. P., and Mykolyuk, O. A. "Strategic energy security outlook formation of Ukraine under European integration process". *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 1, no. 3 (2017): 29-37.
- "Z choho skladaietsia tsina benzynu v Ukraini (infografika)" [What Is the Price of Gasoline in Ukraine (Infographic)]. *Konkurent*. October 18, 2018. <https://konkurent.ua/publication/31556/z-chogo-skladaietsia-tsina-benzynu-v-ukrayini-infografika/>

УДК 167.7:001.8:308:338.2

JEL: B41; C82; C83; H56

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-11-88-100>

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗРОБЛЕННЯ СЦЕНАРІЇВ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МІСТА

©2022 РОМАНОВСЬКА Ю. А.

УДК 167.7:001.8:308:338.2

JEL: B41; C82; C83; H56

Романовська Ю. А. Технологія розроблення сценаріїв зміцнення соціально-економічної безпеки міста

У зміцненні соціально-економічної безпеки міста доцільне використання сценарного підходу, організаційним інструментом якого є сценарій. Сценарій – обґрунтування власного підходу до можливих напрямів розвитку об'єкта, а з іншого боку – запропонування організаційних підходів до переформатування очікувань на реальне майбутнє. Ухвалення найрезультативніших рішень на майбутнє забезпечує застосування технології розроблення сценарію. Дії, процедури та операції технології розроблення сценарію зміцнення соціально-економічної безпеки міста мають виконуватися в заданій послідовності. Для розроблення сценарію зміцнення соціально-економічної безпеки міста вирішальне значення має формування системи вихідних положень, призначенням яких є отримання цілісного уявлення про можливості міської влади в забезпеченні міста, позбавлення процесу розроблення сценарію суто формального характеру та, відповідно, підвищення його результативності. Високий рівень невизначеності, різні умови розроблення сценарію зміцнення соціально-економічної безпеки міста зумовлюють необхідність деякої множини сценаріїв (альтернативних сценаріїв), сукупність яких має відображати готовність міської влади до будь-якого розвитку подій у зовнішньому та внутрішньому середовищі соціально-економічної системи «місто». Розроблення сценаріїв зміцнення соціально-економічної безпеки міста має виходити з чіткого уявлення про зміст і особливості функціонування соціально-економічної системи «місто»; здійснюватися з дотриманням наданих принципів, урахуванням обмежень сценарного підходу, виявлених загроз соціально-економічній системі «місто», їхнього характеру й етапу розвитку та тісного зв'язку між забезпеченням соціально-економічної безпеки міста та збалансованістю різноманітних за характером і способами вияву інтересів елементів системи.

Ключові слова: місто, соціально-економічна безпека, зміцнення, сценарій, технологія, розроблення.

Рис.: 1. **Табл.:** 7. **Бібл.:** 23.

Романовська Юлія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету (вул. Соборна, 87, Вінниця, 21050, Україна)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/731469>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210846078>